

Корчагіна А. М.,
аспірант кафедри галузевого права
Херсонського державного університету

ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ДАНИХ, ОДЕРЖАНИХ У РЕЗУЛЬТАТІ ЗАСТОСУВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

CONCEPTS, PECULIARITIES AND VALUE OF THE DATA OBTAINED IN THE RESULTS OF THE APPLICATION OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL MEANS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

У статті досліджено питання поняття та значення науково-технічних засобів у кримінальному провадженні та даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів у кримінальному провадженні, основні аспекти їх використання. У роботі здійснено теоретико-правову характеристику поняття «науково-технічні засоби», проаналізовано основні підходи та аспекти до визначення зазначеного поняття в науці кримінального процесу. Здійснене дослідження кримінально-процесуального законодавства дало можливість стверджувати про відсутність єдиного підходу до формулювання дефініції та змісту науково-технічних засобів, які використовуються в кримінальному провадженні. Автор наголошує на необхідності закріплення уніфікованого визначення науково-технічних засобів, які використовуються на різних стадіях кримінального провадження, та, відповідно, його закріплення в чинному кримінально-процесуальному законодавстві.

Окрему увагу приділено поняттю та значенню даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів під час розслідування та розкриття кримінальних проступків і злочинів. Автором досліджено дефініції «даних» та, адаптуючи їх до сфери кримінально-процесуальної діяльності, запропоновано визначення «даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів у кримінальному провадженні». Охарактеризовано основні аспекти використання зазначеного виду даних: криміналістичний, кримінологічний, оперативно-розшуковий, кримінально-процесуальний. Зважаючи на значення даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів, як доказової бази в кримінальному провадженні, автором стверджена думка про те, що до них мають бути застосовані всі вимоги, які ставляться до доказів, відповідно, до норм Кримінального процесуального кодексу України, а саме належності та достовірності. Дотримання цих вимог є обов'язковим, оскільки застосування науково-технічних засобів, отримання та використання даних має бути виправданим на всіх стадіях кримінального провадження і має сприяти виконанню основних завдань кримінального судочинства.

Ключові слова: науково-технічні засоби, технічні засоби, докази у кримінальному провадженні, досудове розслідування, дані.

The article explores the concept and meaning of scientific and technical means in criminal proceedings and the data obtained as a result of the use of scientific and technical means in criminal proceedings, the main aspects of their use. The article deals with the theoretical and legal characterization of the concept of "scientific and technical means", analyzes the main approaches and aspects to the definition of the specified concept in the science of criminal process. The conducted investigation of the criminal procedural legislation has made it possible to state that there is no single approach to formulating the definition and content of the scientific and technological means used in criminal proceedings. The author emphasizes the necessity of consolidating the unified definition of scientific and technical means used at different stages of criminal proceedings and, accordingly, its consolidation in the existing criminal procedural legislation.

Particular attention is paid to the concept and significance of data obtained as a result of the use of scientific and technological means in the investigation and disclosure of criminal offenses and crimes. The author investigates the definitions of "data" and adapts to the sphere of criminal-procedural activity the definition of "data obtained as a result of the use of scientific and technical means in criminal proceedings". The basic aspects of the use of the given type of data are characterized: forensic, criminological, operative-investigative, criminal-procedural. Taking into account the importance of the data obtained as a result of the use of scientific and technological means as evidence base in criminal proceedings, the author asserted that they should be applied to all the requirements that apply to them in accordance with the rules of the Criminal Procedure Code of Ukraine, namely, belonging and authenticity. Compliance with these requirements is a must, since the use of scientific and technological means, the acquisition and use of data must be justified at all stages of criminal proceedings and should facilitate the execution of the main tasks of criminal justice.

Key words: scientific and technical means, technical means, evidence in criminal proceedings, pre-trial investigation, data.

Важливу роль у розслідуванні кримінальних правопорушень та злочинів відіграють різноманітні науково-технічні засоби фіксації інформації, які використовують під час провадження слідчих дій.

Чинне кримінально-процесуальне законодавство передбачає низку правових норм, які встановлюють основоположні принципи та засади застосування науково-технічних засобів під час розслідування та розкриття кримінальних правопорушень. Однак, незважаючи на активне теоретичне розроблення проблеми їх застосування та виходячи з практичних

потреб, існує необхідність удосконалення правового регулювання використання в процесі доказування даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів.

Окремі питання цієї проблеми були предметом дослідження у працях: О.М. Бандурки, О.В. Бауліна, Р.С. Белкіна, Б.Т. Безлепкіна, П.Д. Біленчука, В.Г. Гончаренка, Ф.К. Діденка, А.Я. Дубінського, А.В. Іщенко, О.А. Леві, Н.С. Карпова, В.С. Кузьмічова, О.М. Ларіна, З.М. Ломако, П.А. Лупинської, А.О. Ляша, Г.М. Мінковського,

М.Г. Несена, В.Т. Нора, Ю.М. Оропая, Е.А. Разумова, М.А. Селіванова, М.В. Салтєвського, В.М. Тертишника, С.А. Шейфера, В.П. Шибіка, Р.Х. Якупова. Однак у більшості праць автори визначають лише загальні принципи використання науково-технічних засобів та даних одержаних шляхом їх використання в кримінальному провадженні. Найбільш широко питання використання у кримінальному провадженні даних, одержаних у результаті використання науково-технічних засобів, розкрив у своєму дослідженні О.О. Пунда, проте прийняття нового Кримінального процесуального кодексу у 2012 році, стрімкий розвиток науки кримінально-процесуального права та технічного забезпечення кримінального провадження актуалізують необхідність дослідження окресленої проблеми по-новому.

Метою статі є визначення поняття та особливості даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів у кримінальному провадженні, а також висвітлення проблем нормативно-правової регламентації використання цих даних у ході розслідування і розкриття кримінальних правопорушень.

Досліджуючи особливості поняття та змісту даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів у процесі розслідування злочинів, варто розкрити поняття та зміст понять «науково-технічні засоби» та «дані, одержані в результаті застосування науково-технічних засобів».

Однією з основних проблем нормативно-правового регулювання використання науково-технічних засобів у кримінальному провадженні є відсутність єдиного підходу до визначення їх поняття та порядку використання КПК України, а у законодавчих актах лише частково визначені умови застосування науково-технічних засобів у практичній діяльності правоохоронних органів.

Свого часу доволі вдало поняття науково-технічних засобів сформулював В.Г. Гончаренко, який під науково-технічними засобами розумів систему загальних технічних, пристосованих і спеціально розроблених приладів, апаратів, устаткування, інструментів, пристосувань, матеріалів і методів їх застосування з метою виявлення, фіксації, вилучення, дослідження доказів для найефективнішого проведення попереднього розслідування та запобігання злочинам [2, с. 10].

У своєму дослідженні О.О. Пунда визначав, що науково-технічний засіб, що використовується в кримінальному процесі – «це сукупність приладів, пристроїв, апаратури, інструментів та матеріалів, що застосовуються відповідно до закону спеціально уповноваженими особами для досягнення науково обґрунтованого результату, який сприяв би захисту прав та законних інтересів учасників кримінального процесу, повному та швидкому розкриттю злочинів і викриттю осіб, винних в їх вчиненні» [8, с. 7].

У свою чергу О.В. Баулін та А.О. Ляш вважають, що під науково-технічними засобами, які застосовують у сучасному кримінальному провадженні, слід розуміти систему загальних технічних, пристосованих і спеціально розроблених інформаційних технологій,

а також приладів, апаратів, устаткування, інструментів, пристосувань, матеріалів і методів їх застосування з метою забезпечення найбільш ефективного проведення досудового розслідування [1, с. 91].

Заслугує на увагу і визначення, запропоноване Г.В. Остафійчуком, який визначає технічні засоби, що застосовуються у кримінальному провадженні, як сукупність технічних, програмно-технічних та програмних засобів, спеціальних пристроїв, автоматизованих систем, речовин та науково обґрунтованих способів і тактичних прийомів їх використання, що застосовуються відповідно до закону спеціально уповноваженими особами для досягнення науково обґрунтованого результату, який сприяв би захисту прав та законних інтересів учасників кримінального процесу, повному та швидкому розкриттю кримінальних правопорушень і викриттю осіб, винних в їх вчиненні [7, с. 92].

Важливим при цьому є те, що зазначені засоби:

- значно підвищують результативність сприйняття слідчим інформації про обставини вчинення злочину;

- сприяють встановленню точних характеристик об'єктів пізнання;

- забезпечують точну фіксацію об'єктів, фактів та обставин, а також накопичення, обробку і видачу необхідної інформації, полегшують її вивчення [8, с. 89].

Щодо поняття «дані», то воно є загальнонауковим. Відповідно до Академічного тлумачного словника дані – це «відомості, показники, необхідні для ознайомлення з ким-, чим-небудь, для характеристики когось, чогось або для певних висновків, рішень» [5]. Дані – це інформація, подана у формалізованому вигляді, прийнятному для обробки автоматичними засобами за можливої участі людини [3].

Більш ближчим для кримінально-правової науки є визначення даних як сукупностей відомостей, зафіксованих на певному носіїві у формі, придатній для постійного зберігання, передавання і оброблення [4].

У процесі дослідження особливостей використання даних, отриманих у результаті застосування науково-технічних засобів у кримінальному процесі, ми дійшли висновку, що в суто інформаційному розумінні поняття таких даних виражається в будь-яких відомостях про факти, встановлені за допомогою використання таких засобів, незалежно від того, чи були ці дані перенесені на технічний засіб фіксації, чи ні. Проте необхідно враховувати особливості положення чинного законодавства щодо даних, які можуть бути використані в процесі розслідування та розкриття кримінальних правопорушень. Такі дані мають відповідати засадам повноти, належності та допустимості, оскільки в подальшому формують доказове підґрунтя.

Таким чином, дані, одержані в результаті застосування науково-технічних засобів у кримінальному процесі, являють собою перенесені на технічний засіб фіксації відомості про факти, які відображені на різноманітних матеріальних носіях, мають інформаційну цінність та зміст, і на основі яких у визначеному законом порядку спеціально уповноважені

органи держави встановлюють наявність або відсутність обставин, що мають значення для правильного вирішення кримінальної справи [8, с. 7].

Особливостями даних, одержаних у результаті застосування науково-технічних засобів, є основні аспекти їх використання, а саме: криміналістичний, кримінологічний, оперативно-розшуковий, кримінально-процесуальний.

Криміналістичний аспект розкриває поняття та зміст даних для використання їх з діагностичною метою, для моделювання, побудови і висунення версій, а також для планування розслідування кримінальної справи. З точки зору кримінологічного аспекту зазначені дані містять у собі відомості про сутність, закономірності виникнення суспільного прояву злочинності.

В оперативно-розшуковій діяльності дані, одержані в результаті застосування науково-технічних засобів, використовуються в процесі доказування у кримінальному провадженні відповідно до положень кримінально-процесуального законодавства України, які регламентують порядок збирання, оброблення, перевірки та оцінки доказів.

Щодо кримінально-процесуального аспекту, то використання науково-технічних засобів та даних, одержаних у результаті, є регламентованим чинним кримінально-процесуальним законодавством, вони можуть бути використанні в процесі доказування за умови законності їх одержання. Саме тому до таких даних мають бути висунуті ті ж вимоги, що й до доказів у кримінальному провадженні: належність та допустимість. Належність як характеристика доказів та, відповідно, даних означає, що вони прямо або непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кри-

мінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів [6].

Отже, застосування науково-технічних засобів, отримання та використання даних на подальших стадіях кримінального процесу має бути виправданим та сприяти виконанню основних завдань кримінального судочинства, і це є проявом змістовної (внутрішньої) складової частини процесу доказування.

Щодо допустимості, то допустимим будуть дані, які отримані з науково-технічних засобів, що були використані в кримінальному провадженні, у порядку, встановленому КПК України. Тобто допустимість є формальним (зовнішнім) вираженням процесу доказування та використання даних.

Важливою особливістю даних як доказів у кримінальному провадженні є те, що вони позбавлені суб'єктивізму особистісних джерел доказової інформації, що присутні й активно впливають на характер отриманої інформації, яка міститься в інших джерелах доказів, наприклад, показаннях свідків, потерпілих, обвинувачених.

Таким чином, у розслідуванні та розкритті кримінальних правопорушень значну роль відіграють різноманітні науково-технічні засоби фіксації інформації, які широко використовують на стадії досудового розслідування. Дані, одержані в результаті їх використання, є вагомим складовою частиною процесу доказування. Саме тому питання вдосконалення та формування єдиного теоретико-правового підходу до визначення поняття науково-технічних засобів та даних, отриманих у результаті їх використання, є актуальним та потребує подальшого наукового та практичного розроблення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баулін О.В., Ляш А.О. Використання науково-технічних засобів під час досудового розслідування. *Криміналістичний вісник*. 2013. № 1 (19). С. 88–93.
2. Гончаренко В.И. Научно-технические средства в следственной практике. Киев, 1984. 150 с.
3. Дані. URL: <http://xn--r1a3b.xn--b1amgblet.xn--j1amh/index.php/%D0%94%D0%B0%D0%BD%D1%96/> (дата звернення: 07.09.2019).
4. Дані, інформація і знання. URL: <https://poznayka.org/s41556t1.html> (дата звернення: 02.09.2019).
5. Дані. URL: <http://sum.in.ua/s/dani> (дата звернення: 07.09.2019).
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print> (дата звернення: 09.09.2019).
7. Остафійчук Г.В. Особливості використання технічних засобів у кримінальному провадженні. *Європейські перспективи*. 2015. № 5. С. 92–97.
8. Пунда О.О. Використання даних, одержаних в результаті застосування науково-технічних засобів, для доказування в кримінальному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2002. 18 с.